

IZ POLJOPRIVREDE STRANIH ZEMALJA

Inž. Mateško Bučan,
PIK — Đakovo

PROSJEK KROZ POLJOPRIVREDU ITALIJE

Poljoprivredno zemljište Italije obuhvaća 27,557.000 ha. Pod žitaricama se nalazi 12,795.000 ha, voćnjacima i vinogradima 2,775.000 ha, trajnim pašnjacima i livadama 5,082.000 ha, a šumama i kestenima 5,878.000 ha. Neobrađivih površina ima 1,027.000 ha. Pod površinama za žitarice podrazumijevaju se i površine za uzgoj cvijeća i povrća.

Na poljoprivrednim površinama postizavala se posljednjih godina ova proizvodnja glavnih proizvoda:

Vrsta proizvoda	prosjeak 1936/39	1956.	1960.	1963.
Jednogodišnje kulture				
Pšenica	75.508	86.841	67.942	81.268
Raž	1.385	1.051	932	768
Zob	5.660	5.065	4.310	5.479
Riža	7.761	6.628	6.217	5.891
Kukuruz (zrno)	29.602	34.095	38.130	37.049
Krumpir	27.165	34.143	38.184	43.842
Rajčica	9.523	17.168	24.284	28.385
Kupus	4.594	7.243	8.069	8.206
Cvjetača	2.689	5.479	6.499	6.699
Duhan	425	711	795	614
Sećerna repa	32.716	70.340	78.184	78.821
Konoplja (vlakno)	1.097	421	115	142
Voćarstvo i vinogradarstvo				
Jabuke	2.883	14.171	18.345	23.364
Kruške	1.971	4.401	6.219	9.615
Breskve	2.313	3.673	8.360	12.670
Naranče	3.255	5.695	7.408	8.950
Limuni	3.269	3.416	3.364	1.380
Mandarine	534	1.012	1.214	5.100
Grožđe (za preradu)	66.392	93.660	84.656	109.139
Grožđe stolno	2.290	3.629	5.083	5.656
Vino (000 hl)	38.247	62.981	55.339	53.042
Maslinovo ulje	2.295	1.733	3.815	5.300
Stočarstvo				
Goveđe meso	3.271	4.160	4.558	5.676
Svinjsko meso	2.259	2.164	3.363	3.214
Mlijeko (000 hl)	16.116	26.370	29.989	32.000
Sir	2.463	3.340	3.710	3.130
Maslac	545	615	670	565
Jaja	3.059	3.375	3.537	4.100
Kokan (000 kg)	28.170	8.200	6.111	4.773

Među jednogodišnjim kulturama najvažnija je proizvodnja pšenice zatim kukuruza i šećerne repe. Ove kulture obuhvaćaju više od polovice svih površina. Godine 1962. pšenicom je bilo zasijano 3,166.000 ha, a ukupna proizvodnja je iznosila 78,464.000 kvintala, odnosno 24,8 kvintala po jednom hektaru. U plodnijim i žitarskim rajonima proizvodnja je bila veća. Tako je u Pijemontu prosjek iznosio 33,4 q, Lombardiji 35,9 q, Emiliji — Romanjoli 33 q itd. U čitavoj sjevernoj Italiji, koja je u 1962. godini dala 55,7 posto od cjelokupne proizvodnje, prosjek je iznosio 33,3 q, srednjoj Italiji (29,2 posto od proizvodnje) 21,5 q, južnom dijelu (15 posto) 15,6 q, dok je na otočnom dijelu bilo proizvedeno ukupno 416.000 kvintala, s prosjekom od 9,9 q. Na južnom dijelu i na otocima pretežno se uzgajaju tvrde sorte pšenice i zbog toga su prinosi u ovim područjima niži.

Kukuruz je druga važna kultura. Godine 1963. kukuruzom je bilo zasijano 1,197.882 ha, od čega 40,8 posto hibridnim, a ostalo domaćim sortama. Prosječna proizvodnja kod domaćih sorata iznosila je 21,8 q, a kod hibrida 49,8 q po 1 ha. U Pijemontu je prosjek kod kukuruza u zrnu iznosio 45,08 q, Lombardiji 47,91 q, Emiliji — Romanjoli 40,18 q, Trento-Alto Adide 29,14 q, Toskani 25,52 q, Kalabriji 11,97 q, Puliji 10,81 i Siciliji 10,34 q po 1 ha. Da bi se dobila kompletnija slika o ovim vrijednostima, prikazan je pregled proizvodnje kukuruza u svijetu 1963. godine (prema podacima »World Agricultura Production and Trade«, Washington, D. C. June 1964):

Zemlje	Površine u ha	Prosjek q/ha	Ukupna proizvodnja u q
SAD	24,546.067	42,24	1,036,715.144
SSSR	7,001.137	14,00	97,793.850
Braziliya	—	—	77,473.050
Meksiko	6,500.131	9,60	62,232.450
Rumunjska	3,371.068	17,32	58,422.300
Argentina	—	—	57,152.250
Jugoslavija	2,409.929	22,35	53,799.318
Južna Afrika	—	—	50,802.000
Indija	4,666.076	9,67	45,010.572
Francuska	985.015	37,66	37,098.160
Italija	1,197.882	30,94	37,047.359
Indonezija	3,299.842	10,61	35,002.578
Mađarska	1,301.888	25,36	33,021.300
Ostale zemlje			
Azija	14,656.253	10,92	166,376.550
Afrika	12,484.687	11,80	96,523.800
Sjeverna Amerika	2,178.851	33,89	26,316.706
Južna Amerika	12,492.780	12,68	24,130.950
Zapadna Evropa	1,220.545	28,37	22,378.281
Istočna Evropa	1,075.666	20,40	21,133.632
Oceaniya	93.079	22,09	2,057.481
Ukupno	99,480.896	20,52	2,040,487.731

Iz pregleda proizvodnje jednogodišnjih kultura vidi se još da se u poslijeratnom periodu počela intenzivirati proizvodnja industrijskih kultura, duhana i šećerne repe posebno, a da se proizvodnja konoplje postepeno smanjuje.

Kod poljoprivrednih višegodišnjih kultura — voćarstva i vinogradarstva, bilježi se konstantan uspon u proizvodnji. U tom pravcu provedena je kompletna rajonizacija. Padska nizina, sa centrom oko Ferare, razvija se isključivo u pravcu proizvodnje krušaka i bresaka, dok je Trento i Aldo Adide glavni snabdjevač jabukama i domaćeg i stranog tržišta. Pulija i rajoni južne Italije specijaliziraju se za proizvodnju stolnog grožđa, a sva ostala vinogradarska područja služe za uzgoj vinskog sortimenta. Među ovim sortimentom dominiraju sorte prosječnih i podprosječnih kvaliteta.

Stočarstvo je posljednjih godina u padu. Ako nam 100 označuje stanje cjelokupnog stočarstva Italije u 1954. godini, u 1955, ono je 95,8, a 1962. godine 81,8. Veoma blagi uspon zabilježen je samo kod nekih kategorija. Broj goveda u 1962. godini povećao se samo za 1,2 milijuna grla u odnosu na 1938. godinu, a broj svinja za 1,6 milijuna. Konji i sitna stoka — ovce i koze — također su se smanjili. Smanjenje kod konja u periodu od 1938—1962 god. iznosi 0,9 milijuna, kod ovaca 1,4 milijuna, a koza 0,5 milijuna grla.

Po potrošnji mesa po glavi stanovnika Italija spada u grupu onih zemalja koje se nalaze u sredini ekstremno jače i ekstremno slabije potrošnje. Od 2620 kalorija, potrošnja animalnih bjelančevina iznosila je 1962. godine 42 grama. Mesa se po jednom stanovniku trošilo 28,4 kg, od čega 14,2 kg govedine ili 49,9 posto, svinjetine 4,7 kg ili 16,6 posto, mesa peradi 4,2 kg ili 14,8 posto, iznutrica 2,6 kg ili 9,3 posto, konjetine 1 kg ili 3,4 posto, ovčetine i kozjeg mesa 0,9 kg ili 3,1 posto i meso kunića 0,8 kg, ili 2,9 posto.

U poljoprivredi Italije značajno mjesto zauzima i uzgoj topole. Ova kultura je raširena uz ceste, puteve i kanale. Međutim, topola se nalazi u čistoj kulturi i na većim površinama, ili se sadi u asocijaciji s ostalim kulturama. Poput pšenice, vinograda i šećerne repe, topola ima svoju agrotehniku, gnojidbu i zaštitu. Godine 1953. proizvodnja drva topole iznosila je 2,5 milijuna kubika u vrijednosti od 20,7 milijardi lira. Kasnije, godine 1961, proizvodnja se povećala na 6 milijuna kubika, odnosno na 53,5 milijardi lira.

GNOJIDBA I SREDSTVA ZAŠTITE

Visoka i ustaljena proizvodnja jednogodišnjih i višegodišnjih poljoprivrednih kultura rezultat je kvalitetne agrotehlike, konstantne gnojidbe, zaštite i ostalih mjera koje se provode da bi se osigurali odgovarajući prinosi i isključile veće oscilacije. Potrošnja mineralnih gnojiva posljednjih se godina kretala ovako:

Ekonomska godina	Dušik		Fosfor		Kalij	
	000 q	Indeks	000 q	Indeks	000 q	Indeks
1950/51	1546	100	3075	100	240	100
1951/52	1613	104	2963	96	258	107
1952/53	1813	117	3417	111	349	145
1953/54	2101	136	3973	129	377	157
1954/55	2379	153	4246	138	466	194
1955/56	2539	164	4216	137	570	237
1956/57	2739	177	3998	130	599	249
1957/58	2687	173	2858	92	694	289
1958/59	2983	193	3821	124	793	330
1959/60	3508	227	3879	126	1082	450
1960/61	3226	208	3794	123	1071	446
1961/62	3477	225	3970	129	1213	530

Prosječna potrošnja dušičnih gnojiva 1961/62 iznosila je 23,7 kg po 1 ha. U sjevernom dijelu zemlje, gdje je poljoprivreda razvijenija i intenzivnija, potrošnja je iznosila 30,2 kg, u srednjem dijelu 21,7 kg, a u južnom i otočnom dijelu 20,4 kg na svaki hektar.

Potrošnja fosfornih gnojiva iznosila je 27 kg po jednom hektaru a kalijevih 8,7 kg po 1 ha.

Među dušičnim gnojivima najviše se troši amonijski nitrat. Njegova dinamika potrošnje izgleda ovako: od 100 u 1954. god. potrošnja je porasla na 258,8 u 1958/59 i 347,4 u 1962. godini. Potrošnja amonijskog sulfata i kalcij-skog nitrata ostala je na istom nivou dok je potrošnja cijanamida nešto opala — od 100 u 1954. na 64,9 u 1962. godini.

U posljednje vrijeme porasla je i potrošnja kompleksnih gnojiva koja je domaća industrija gnojiva počela proizvoditi u sve većim količinama. Ako bi sa 100 označili potrošnju kompleksnih gnojiva sa NP komponentama u 1951/52 godini, potrošnja u 1962. povećala se na 354,2, dok se gnojivo sa NPK komponentama povećalo u domaćoj potrošnji na 719,4. Ukupna potrošnja kompleksnih gnojiva u 1961/62. god. iznosila je 11,4 milijuna kvintala, a 10,95 milijuna kvintala u 1962/63. godini.

U novije vrijeme među gnojivima je sve veću popularnost počela sticati i urea (Urea agricola), aplicavajući je u tekućem ili krutom-granuliranom stanju.

Potrošnja sredstava zaštite u 000 kvintala

Naziv sredstva	1961/62	1962/63
Bakarni sulfat	702	682
Bakarni kreč	70	79
Sumpor	568	569
Ostali sumporni preparati	211	219
Arsenat	58	65
Preparati na bazi klora	85	87
Fosforni preparati	21	23

Osim prskalica u raznim tretiranjima koriste se u novije vrijeme avioni i helikopteri, naročito u zaštiti voćnjaka, vinograda, maslinika, zatim u zaštiti topole, duhana i šećerne repe. Cijena ovih tretiranja je 2500 do 3500 lira po hektaru za korištenje aviona, a 4500 do 6000 lira za korištenje helikoptera. U 1963. godini aviometodom je prskano oko 60 hiljada hektara, pretežno repišta protiv cercospore i vinograda protiv peronospore.

POLJOPRIVREDNO STANOVNIŠTVO I POSJEDI

Od 20,674.000 aktivnog stanovništva u Italiji, poljoprivredom se bavi 5,621.000, ili 28 posto. Migracija i napuštanje poljoprivrede popratna su pojava

današnjih kretanja. Ovi su procesi naročito karakteristični i intenzivni u brdskim rajonima i u područjima uz veće privredne centre. Doduše, svi oni koji napuštaju poljoprivredu ne odlaze u industriju i ostale oblasti. Od 1951. do 1957. godine poljoprivredu je napustilo 1,2 milijuna talijanskih radnika. Od ovog broja svega se jedna trećina zaposlila u drugim privrednim granama svoje zemlje. Ostali su potražili zaposlenje u evropskim i vanevropskim zemljama, posebno u Zapadnoj Njemačkoj, Švicarskoj i Sjevernoj Americi.

Procesi napuštanja poljoprivrede posljednjih su godina još intenzivniji. Od 1958. do 1960. godine aktivno stanovništvo u poljoprivredi se smanjilo za daljih 200 tisuća, a 1961. poljoprivredu je napustilo 318 tisuća radnika. Ukoliko se ovi migracioni procesi nastave ovim tempom, agrarni ekonomisti smatraju da će do 1973. godine u poljoprivredi ostati svega oko 4 milijuna radnika, ili 18 posto od aktivnog stanovništva.

Sve ove promjene u socijalnoj strukturi stanovništva ostavile su svoje tragove u kretanju veličine posjeda i imovinskim odnosima. U strukturi vlasništva pred pet godina su dominirali posjedi između 10 do 50 ha. Ova su imanja obuhvaćala 7,5 milijuna hektara, ili 28,2 posto od obradive površine. Na sitnija gospodarstva, do 2 ha, otpadalo je 7,2 posto zemlje, na gospodarstva 2 do 5 ha 13,2 posto, a na imanja 5 do 10 ha 15 posto zemlje. Vlasništva sa preko 250 ha imala su 5,7 milijuna ha ili 21,4 posto zemlje.

Do kraja 1963. godine došlo je do daljeg usitnjavanja manjih i povećanja velikih posjeda. Broj ovih posljednjih se smanjio. Imanja 2—10 ha zauzimala su 38 posto zemlje, dok su ona preko 250 ha obuhvaćala 10,7 posto svih površina. Manjih domaćinstava do 10 ha, bilo je 1958. godine 1,7 milijuna, a 1963. godine 2,5 milijuna. Cijela Italija imala je 1930. godine 4,1 milijun poljoprivrednih domaćinstava, a 1961. godine broj se povećao na 4,3 milijuna. Do smanjenja agrarnih domaćinstava došlo je samo u sjevernom dijelu, gdje je 1930. godine bilo 1,7 milijuna, a 1,5 milijuna 1961. godine. U srednjem dijelu Italije bilo je 1930. godine 647.000 poljoprivrednih domaćinstava, a 1961. godine 688.000. U južnoj Italiji pred tridesetak godina je bilo 1,1 milijun domaćinstava, a 1,3 milijuna 1961. godine. Na Siciliji, Sardiniji i ostalim otocima, bilo je 1930. godine 579.000, a 1961. godine 707.000 poljoprivrednih domaćinstava.

Pored poljoprivrednika, koji direktno obrađuju svoju zemlju, u poljoprivredi Italije još se i danas zadržalo napoličarstvo, odnosno uzimanje zemlje u najam. Razvojem novih odnosa i utjecajem progresivnih snaga u zemlji procesi napoličarstva slabe. Osim toga, poboljšavaju se uvjeti onih koji još i danas obrađuju tuđu zemlju. Godine 1951. u napoličarstvu je bilo 7,2 milijuna hektara zemlje. Deset godina kasnije — 1961. — ove površine su se smanjile na 3,9 milijuna hektara, ili za 45,5 posto. U isto pak vrijeme popravljali su se uvjeti u korist napoličara. Još do 1955. odnosi vlasnik i napoličar bili su 50:50.

Bilo je dosta primjera gdje je taj odnos bio i 55:45 u korist vlasnika. Danas su odnosi obratni. Napoličari dobivaju 56 do 58 od ostvarenog prihoda.

Karakteristično je da do smanjenja površina u napoličarstvu dolazi u siromašnijim zonama i područjima intenzivnijeg razvoja industrije gdje je i migracija selo—grad veća i obimnija. Tako su se u Kalabrij, provincijama Katanzaro, Kosenca i Ređo Kalabrija, između 1951. i 1961. godine površine u napoličarstvu smanjile za 60,1 posto, na Siciliji 69,4 posto, okolici Rima i Laciju — provincije Frosinone, Latina, Rieti, Rim i Viterbo — 66,9 posto, Umbriji — provincije Terni i Peruća — 60,5 posto i Trento-Alto Adide 77 posto. U cijeloj sjevernoj Italiji površine u najmu su se ovih deset godina smanjile za 31,6 posto, srednjoj Italiji 57 posto, južnoj 54,9 posto i na otocima 53,6 posto.

Osim napoličara i direktnih poljoprivrednika dio poljoprivrednog zemljišta se obrađuje na zadružnom sistemu, ili se dio površina nalazi »u rukama« državnih gospodarstava — aziende statali. Za sada su još ove površine simbolične, međutim, one su ipak značajne, jer se stalno povećavaju i postepeno dobivaju svoj određeni smisao.

CIJENE I VANJSKA TRGOVINA

U cjelokupnom izvozu Italije u 1962. godini, poljoprivredni proizvodi su sudjelovali sa 13,9 posto. Vrijednost ovog izvoza bila je 6,2 posto od čitavog uvoza ove zemlje.

Izvoz svih žitarica u 1960. godini iznosio je 61,8 milijuna tona. U 1962. godini izvoz se popeo na 72,4 milijuna tona, ili 17,3 posto više. Pšenica je bila na prvom mjestu. Godine 1962. izveženo je 37 milijuna tona, ili 12,5 posto više nego dvije godine ranije.

Kukuruz je izveženo u druge zemlje 1960. godine 12,12 milijuna tona, 1962. godine 16,28 milijuna tona, odnosno 34,3 posto više. Šećera je 1960. godine bilo izveženo 52,5 milijuna tona, a 56,3 milijuna tona 1962. godine.

Za sve izvežene količine poljoprivrednih proizvoda ne može se tvrditi da su one izvežene kao tržišni višak. Kod izvoza su odlučivali i zahtjevi međunarodne trgovine, kao i obaveze Italije u razmjeni s ostalim zemljama.

Na izvoznim listama redovito se nalazi vino. Ovaj proizvod je u konstantnom suficitu. Domaća potrošnja popela se posljednjih godina na 115 litara po jednom stanovniku. I pored tolike potrošnje još uvijek ostaju velike količine — 15 do 20 milijuna hl — koje je potrebno plasirati. Godine 1954. izveženo je samo 964.000 hl, a 1962. godine 1,9 milijuna hl. Razlika od neprodanih količina prerađuje se u desertna pića, ili se pretvara u destilat. Među desertnim pićima najvažniji je wermuth. U posljednjoj godini izveženo je 397.000 hl ovog pića u vrijednosti od 10 milijardi lira. Ove se vrijednosti odnose na gotovi wermuth ambalažiran u Italiji, a ne na ekstrakt ovog pića koji se također izvozi u znatnim količinama.

Od voćarsko-vinogradarskih proizvoda na listama izvoza stalno se nalazi stolno grožđe, zatim voće i voćne prerađevine.

Zbog deficita u domaćoj stočarskoj proizvodnji, uvoz stoke i mesnih proizvoda predstavlja najveće opterećenje u platnoj bilanci s inozemstvom. Vrijednost ukupnog uvoza mesa i stočarskih proizvoda iznosila je pred tri godine 357,8 milijardi lira. Prethodne godine uvoz je iznosio 285,8 milijardi lira. U isto pak vrijeme izveženo je 1962. godine iz Italije za 44,5 milijardi lira mesnih prerađevina, a 1961. godine za 93,5 milijardi lira.

Kada se sve vrijednosti međunarodne razmjene ove zemlje »prelome«, negativna bilanca talijanskog uvoza stočnih proizvoda iznosila je 1962. godine 313,3 milijarde, a 1961. godine 242,3 milijarde lira. Najveće opterećenje u uvozu bila je sirova vuna — 112,9 milijardi, zatim stoka u živom — 52,5 milijardi lira, svježe meso u smrznutom stanju 50 milijardi, sir 24,2 milijarde, jaja 26,4 milijarde. Od mesa najveći je uvoz govedine i svinjetine. Tako je 1962. godine uveženo 947 tisuća q goveđeg mesa, a to je 76 posto više nego u prethodnoj godini. Svinjetine je uveženo 224 hiljade q, ili 16,3 posto više.

Potreba domaćeg tržišta, ili konjunktornost poljoprivrednih proizvoda na stranim tržištima, stimulatивно djeluje na nova ulaganja i intenzifikaciju poljoprivrede. Ukupno investiranje u poljoprivredu iznosilo je 1962. godine 597 milijardi lira. U melioracije i sistematizaciju u brdskim rajonima uloženo je 283 milijarde, strojeve i mehanizaciju 771 milijarda, hidromelioracije 97 milijardi, a u stoku i ostalo 46 milijardi lira. Od svote za hidromelioracije u južnom dijelu Italije i na otocima potrošeno je 82,9 posto, a za sistematizaciju i melioracije u istim zonama 36 posto. Od svih investicija potrošeno je 59,1 posto u sjevernom dijelu, a 40,9 posto na jugu i otocima. Od sredstava za mehanizaciju najviše je investirano u traktore. Godine 1939. u poljoprivredi Italije radila su ukupno 41.004 traktora (indeks 100), a 1962. godine broj traktora se povećao na 341.867 (indeks 834).

Da bi se još više povećala stimulativnost za privređivanje u poljoprivredi, sama država čini određene napore. Osim ostalih mjera, tome ide u prilog i politika cijena. Troškovi života u stalnom su porastu. Tako, ako sa 100 označimo troškove života u 1961. godini, industrijski proizvodi su 1962. godine porasli na 117, hrana 116, odjeća 117,8, stanarina 132,6 i ostali troškovi 114,5. Međutim, kod proizvoda, ili reprodukcionog materijala za poljoprivredu, bio je obrnut proces. Ako su 100 iznosile sve vrijednosti raznih roba u 1952/53 godini, cijene mineralnih gnojiva su u 1953/54 iznosile 96,3, a 1961/62 godine 87,1. Sredstva zaštite su u 1953/54 iznosila 88,4, a 82,6 u 1961/62. godini. Cijena traktora i ostale mehanizacije za poljoprivredu u 1953/54. iznosila je 96,7, a 89,2 u 1961/62. godini. Stočna hrana je bila 73 u 1953/54, a 80,3 u 1961/62. godini. Dok je bio takav odnos repromaterijala za proizvodnju, cijene poljoprivrednih proizvoda su u 1953/54 iznosile 103, a 141,5 u 1961/62. godini. Tako povoljne uvjete za

razvoj poljoprivrede diktiralo je nekoliko faktora. Specifičnost ove privredne grane, posebno u uvjetima Italije, zahtijevala je da država konstantno intervenira u pravcu popravljivanja položaja poljoprivrednika. Osim toga, političke prilike u ovoj zemlji stalno se razvijaju u pravcu jačanja progresivnih snaga, a slabljenju reakcionarno-konzervativnih grupacija. Razumljivo je što su u konstelaciji takvih društvenih prilika vladajući krugovi stalno prisiljeni da daju više prava onima koji su u stalnom procesu borbe za priznavanje svog vlastitog znoja i truda.